

Sygnatura akt XVIII C 1164/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 16 listopada 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XVIII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Katarzyna Szmytke

Protokolant: Edyta Budzińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu: 06 listopada 2018 r. w Poznaniu

sprawy z powództwa: **K. S. (1)**

przeciwko: **B. G., K. K. (1) i J. K. (1)**

o: **stwierdzenie nieważności czynności prawnej**

1. Powództwo oddala.
2. Kosztami sądowymi niniejszego procesu poniesionymi przez pozwanych oraz ich kosztami zastępstwa procesowego obciąża powoda w całości, pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu Wydziału XVIII Cywilnego Sądu Okręgowego w Poznaniu.

/-/ K. Szmytke

UZASADNIENIE

Pozwem (k. 2-5), który wpłynął do tutejszego Sądu w dniu 07 sierpnia 2017 r., K. S. (1), zastępowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł o:

- stwierdzenie, że nieważna jest, sporządzona w dniu 28 listopada 2016 r., umowa sprzedaży nieruchomości - spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, położonego w P. na osiedlu (...), dla którego Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą o nr (...),
- zabezpieczenie powództwa poprzez zakazanie pozwany K. i J. K. (2) sprzedaży nieruchomości oraz obciążania jej,
- zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów sądowych, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazano, że na podstawie wyroków Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 30 października 2016 r., wydanego w sprawie o sygn. akt XII C 2074/12 oraz Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 25 października 2016 r., wydanego w sprawie o sygn. akt I A Ca 488/16, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności powód dochodzi od pozwanej B. G. na drodze postępowania egzekucyjnego, prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Poznań-Stare Miasto w P. pod sygn. akt Km 3346/16, kwoty 102.032,50 zł wraz z ustawowymi odsetkami. Pozwana, ażeby utrudnić wyegzekwowanie należnej powodowi kwoty, sprzedała pozwany J. i K. K. (1) spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu położonego na osiedlu (...) w P.. Komornik sądowy nie ustalił, gdzie pozwana ulokowała pieniądze uzyskane ze sprzedaży lokalu w kwocie 290.000 zł. W ocenie powoda, takie zachowanie pozwanej, należy uznać za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a w szczególności z zasadą przestrzegania porządku prawnego i zasadą uczciwości. Wobec tego czynność prawna sprzedaży przedmiotowego mieszkania, w świetle art. 58 § 2 k.c., jako sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, jest nieważna.

Postanowieniem (k. 16) z dnia 23 sierpnia 2017 r. tutejszy Sąd zwolnił powoda w całości od kosztów sądowych.

W tym samym dniu, Sąd wydał postanowienie (k.17-18), którym zabezpieczył roszczenie powoda o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania przedmiotowej nieruchomości, stanowiącej własność pozwanych K. i J. K. (1).

W zażaleniu (k. 39-44) na powyższe postanowienie, pełnomocnik pozwanych K. i J. K. (1), wniósł o jego zmianę i oddalenie wniosku o zabezpieczenie, wskazując, że w pozwie powód zawarł żądanie uznania umowy sprzedaży przedmiotowej nieruchomości za nieważną, natomiast treść postanowienia zabezpieczającego sugeruje, że Sąd rozpoznał je jako skargę pauliańską, która opiera się na tzw. bezskuteczności względnej, a zatem innej konstrukcji niż nieważność czynności prawnej. Powód nie podniósł w pozwie okoliczności stanowiących przesłanki warunkujące skuteczność skargi pauliańskiej, w szczególności nie wykazał, aby pozwani wiedzieli, że pozwana B. G. działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli lub przy zachowaniu należytej staranności mogli się tego dowiedzieć, ani że pozwani pozostają z pozwaną B. G. w jakichkolwiek relacjach bliskości czy relacjach gospodarczych. Skarżący zarzucił także, że dyskusyjna jest sama przesłanka niewypłacalności dłużniczki, skoro jej rachunek bankowy został zajęty dopiero w lipcu 2017 r. Pełnomocnik pozwanych podał, że jego mandanci ofertę sprzedaży mieszkania znaleźli w popularnym serwisie ogłoszeniowym G.. Była to oferta korzystna cenowo, ponieważ lokal nadawał się do kapitalnego remontu. Jednak jego cena nie była rażąco zaniżona w stosunku do wartości rynkowej mieszkania. Pozwani nie wiedzieli, aby B. G. działała z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela. Co więcej, przekazali pozwanej cenę sprzedaży na wskazany przez nią rachunek bankowy, bezzasadnym byłoby więc twierdzenie, że na skutek sprzedaży mieszkania pozwana stała się niewypłacalna.

Postanowieniem (k. 80-81) z dnia 20 listopada 2017 r. (sygn. akt I A Ca 1512/17) Sąd Apelacyjny w Poznaniu, na skutek rozpoznania zażalenia pozwanych K. K. (1) i J. K. (1), uchylił postanowienie zabezpieczające i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania. Sąd Apelacyjny podzielił argumentację pełnomocnika pozwanych, że brak było uzasadnionych podstaw do zakwalifikowania roszczenia powoda sformułowanego w pozwie, jako roszczenia o uznanie czynności prawnej zwarcia umowy sprzedaży pomiędzy pozwanymi za bezskuteczną w stosunku do powoda.

Postanowieniem (k. 130) z dnia 27 marca 2018 r. tutejszy Sąd oddalił wniosek powoda o zabezpieczenie.

W odpowiedzi na pozew (k. 108-112), profesjonalny pełnomocnik działający w imieniu pozwanej B. G., wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie na rzecz pozwanej B. G. od powoda zwrotu kosztów procesu, w tym opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazano, że w sprawie z powództwa K. S. (1) przeciwko B. G. o zachówek, postanowieniem z dnia 18 maja 2015 r, Sąd Okręgowy w Poznaniu udzielił powodowi zabezpieczenia roszczenia poprzez zakazanie pozwanej zbywania przysługującego jej udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu położonego w P. na osiedlu (...). Wyrok Sądu pierwszej instancji zapadł w tej sprawie w dniu 30 października 2015 r, natomiast w wyniku rozpoznania apelacji Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 25 października 2016 r zasądził ostatecznie na rzecz powoda kwotę 102.032,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 lutego 2013 r. Pismem z dnia 18 listopada 2016 r. pozwana B. G. złożyła wniosek o wydanie postanowienia stwierdzającego upadek zabezpieczenia. Postanowienie takie Sąd Okręgowy w Poznaniu wydał w dniu 15 maja 2017 r., stwierdzając w nim, że zabezpieczenie upadło z dniem 26 października 2016 r. Przysługujący jej udział w nieruchomości pozwana sprzedała J. i K. K. (1) w dniu 28 listopada 2016 r, a zatem w czasie, gdy nie toczyło się przeciwko niej żadne postępowanie egzekucyjne, nie obowiązywało zabezpieczenie, ani nie istniał jakikolwiek inny zakaz prawny zbywania przedmiotowej nieruchomości. Wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko B. G. powód złożył u komornika dopiero w dniu 12 grudnia 2016 r, zatem z zaniechania i niedopatrzenia powoda nie można wyciągać negatywnych konsekwencji prawnych wobec pozwanej.

Odpowiedź na pozew (k. 119-125) wnieśli także pozwani J. K. (1) i K. K. (1), domagając się oddalenia powództwa i zasądzenia od powoda solidarnie na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwani podtrzymali zarzuty sformułowane w zażaleniu na postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia. Wskazali ponadto, że zawierając z pozwaną B. G. umowę sprzedaży działali w dobrej wierze, nie znali bowiem i nie znają nadal historii sporu pomiędzy pozwaną a powodem. Podkreślili, że powód powołując się w pozwie na zachowanie B. G., nie wskazywał, aby także pozwani naruszyli zasady współżycia społecznego. Nadto pozwani podnieśli, że powód domagając się uznania za nieważną umowy sprzedaży, nie przedłożył tej umowy, nie wnioskował o przeprowadzenie dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach księgi wieczystej, ani o zobowiązanie pozwanych do złożenia odpisu umowy. Sąd nie może natomiast stwierdzić nieważności umowy, której treści nie zna.

W toku postępowania strony podtrzymały swoje stanowiska w sprawie.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwana B. G. była współwłaścicielką spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego na osiedlu (...) w P., dla którego Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu w Wydziale V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej z G. G..

bezsporne

Przed Sądem Okręgowym w Poznaniu pod sygn. akt XII C 2074/12 z powództwa K. S. (1) przeciwko B. G. toczyło się postępowanie o zachówek. W dniu 18 maja 2015 r. Sąd wydał postanowienie, w którym udzielił zabezpieczenia roszczeniu powoda do kwoty 171.882 zł poprzez zakazanie pozwanej zbycia udziału wynoszącego 1/2 spółdzielczego własnościowego prawa do przedmiotowego lokalu. Niniejsze postanowienie zaopatrzone we wzmiankę o wykonalności w dniu 08 czerwca 2015 r.

dowód: postanowienie z dnia 18.05.2015 r. (w aktach sprawy XII C 2074/12 Sądu Okręgowego w Poznaniu)

Na wniosek powoda, w dniu 23 czerwca 2015 r. w dziale III księgi wieczystej o numerze (...), dokonano wpisu zakazu zbycia przez B. G. przysługującego jej udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do przedmiotowego lokalu.

dowód: wniosek o wpis w księdze wieczystej (zawarty na k. 42-46 akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...)), zawiadomienie o wpisie (zawarte na k. 51-51v akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...))

Postanowieniem z dnia 01 lipca 2015 r. Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu, w sprawie o sygn. akt I Ns 1196/10 dokonał podziału majątku wspólnego małżonków B. i G. G. m.in. w ten sposób, że przedmiotowe spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przyznał na wyłączną własność B. G.. Postanowienie uprawomocniło się w dniu 23 lipca 2015 r.

dowód: postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu z 1.07.2015 r. wraz ze stwierdzeniem prawomocności (zawarte na k. 61-61 akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...))

Wyrokiem z dnia 30 października 2015 r. wydanym w sprawie o sygn. akt XII C 2074/12 o zachówek, Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanej B. G. na rzecz powoda K. S. (1) kwotę 136.043,33 zł. wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 19 lutego 2013 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz umorzył postępowanie w części, w której powód cofnął pozew, orzekając także o kosztach postępowania. Wyrok powyższy został zaskarżony przez pozwaną.

Wyrokiem z dnia 25 października 2016 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu, w sprawie o sygn. akt I A Ca 488/16 zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że obniżył zasądzoną nim kwotę do 102.032,50 zł, oddalając powództwo dalej idące oraz orzekł o kosztach postępowania.

dowód: wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z 30.10.2015 r. (k. 215 akt Sądu Okręgowego w Poznaniu, sygn. XII C 2074/12), wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (k. 351-351v akt Sądu Okręgowego w Poznaniu, sygn. XII C 2074/12)

W dniu 28 października 2016 r., na wniosek G. G., na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu z dnia 01 lipca 2015 r., wydanego w sprawie o sygn. akt I Ns 1196/10 o podział majątku wspólnego, wykreślono z księgi wieczystej o numerze (...) G. G., jako współwłaściciela w spółdzielczym własnościowym prawie do przedmiotowego lokalu, i jako jedyną właścicielkę wpisano B. G..

dowód: wniosek o wpis w księdze wieczystej (zawarty na k. 55-56v akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...)), zawiadomienie o wpisie (zawarte na k. 59-59v akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...))

Pismem z dnia 03 listopada 2016 r. powód wezwał pozwaną B. G. od zapłaty kwoty wynikającej z wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 25 października 2016 r., wydanego w sprawie o sygn. akt I A Ca 488/16. Pozwana nie dokonała płatności.

dowód: pismo z 3.11.2016 r. (k. 8)

Jesienią 2016 r. pozwany K. K. (1) znalazł na portalu ogłoszeniowym G. ofertę sprzedaży przedmiotowego mieszkania za cenę poniżej 300.000 zł. Cena lokalu była niższa od przeciętnych cen rynkowych, ponieważ mieszkanie nadawało się do kapitalnego remontu, było zlokalizowane na ostatnim piętrze w niskim bloku. K. K. (1) i jego żona J. K. (1) nie kontaktowali się bezpośrednio ze sprzedającą. Negocjacje z pozwanymi w imieniu sprzedającej prowadził pośrednik obrotu nieruchomości.

dowód: zeznania pozwanego K. K. (1) (k. 133-134 w zw. z k. 180), zeznania pozwanej J. K. (1) (k. 132-133 w zw. z k. 179)

Pozwani J. i K. K. (1) spotkali pozwaną B. G. po raz pierwszy u notariusza na podpisaniu aktu notarialnego, w dniu w którym nabyli przedmiotowe mieszkanie.

W dniu 28 listopada 2016 r. pozwani B. G. jako sprzedająca oraz J. K. (1) i K. K. (1) jako kupujący, zawarli przed notariuszem S. P. umowę sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego numer (...) położonego w budynku numer (...) na osiedlu (...) w P., dla którego Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą pod oznaczeniem Kw numer (...) za kwotę 290.000 zł. J. i K. K. (1) nabyli powyższe prawo do majątku wspólnego. W treści umowy wskazano, że w dziale III księgi wieczystej wpisano zakaz zbycia udziału wynoszącego 1/2 części na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu o zabezpieczeniu z dnia 18 maja 2015 r. w sprawie o sygn. akt XII C 2074/12. Do aktu notarialnego przedłożono odpis wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 30 października 2015 r. wydanego w sprawie o sygn. akt XII C 2074/12 oraz odpis wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 25 października 2016 r. wydanego w sprawie o sygn. akt I A Ca 488/16 wraz z klauzulą prawomocności.

Cenę sprzedaży pozwany K. K. (1) uregulował przelewem na konto pozwanej B. G. prowadzone przez (...) S.A. W dniach 28 i 29 listopada 2016 r. pozwana B. G. podjęła ze swojego rachunku bankowego całą kwotę odpowiadającą cenie sprzedaży.

dowód: wypis aktu notarialnego (zawarty na k. 68-72 akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...)), zeznania pozwanego K. K. (1) (k. 133-134 w zw. z k. 180), zeznania pozwanej J. K. (1) (k. 132-133 w zw. z k. 179), kopia historii operacji na rachunku (k.156-156v)

Po zakupie mieszkania pozwani ponieśli koszty remontu mieszkania w wysokości około 70.000 zł..

dowód: zeznania pozwanego K. K. (1) (k. 133-134 w zw. z k. 180), zeznania pozwanej J. K. (1) (k. 132-133 w zw. z k. 179)

W dniu 12 grudnia 2016 r. powód złożył wniosek do komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Poznań-Stare Miasto w P. J. K. (3) o wszczęcie, na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 30 października 2015 r (sygn. akt XII 2074/12) oraz wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 25 października 2016 r (sygn. akt I A Ca 448/16), egzekucji przeciwko pozwanej B. G. ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu położonego w P. na osiedlu (...), z rachunku bankowego i innych wierzytelności i praw dłużniczki oraz o poszukiwanie majątku.

Powód nie wystąpił wcześniej z wnioskiem o wszczęcie egzekucji, ponieważ nie miał wystarczających środków na pokrycie opłat komorniczych.

Pismem datowanym na 09 stycznia 2017 r. komornik zawiadomił B. G. o wszczęciu egzekucji.

Pismem datowanym na 24 stycznia 2017 r. komornik zawiadomił Bank (...) S.A. o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego dłużniczki B. G..

Ponieważ dłużniczka nie posiada majątku, komornik egzekwuje tylko niewielkie kwoty z jej świadczenia emerytalno-rentowego.

dowód: wniosek o wszczęcie egzekucji (zawarty w aktach Km 3346/16), zawiadomienie o wszczęciu egzekucji (zawarte w aktach Km 3346/16), zawiadomienie o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego (zawarte w aktach Km 3346/16), zeznania powoda (k. 134 w zw. z k. 179), pismo komornika z 19.07.2017 r. (k. 9)

W dniu 24 lutego 2017 r. pozwana B. G. wystąpiła do Sądu Okręgowego w Poznaniu z wnioskiem o stwierdzenie upadku zabezpieczenia udzielonego postanowieniem tego Sądu z dnia 18 maja 2015 r. w sprawie o sygn. akt XII C 2074/12. Postanowieniem z dnia 15 maja 2017 r, Sąd Okręgowy w Poznaniu, stwierdził upadek tego zabezpieczenia z dniem 26 listopada 2016 r.

dowód: postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z 15.05.2017 r. (k. 376 akt Sądu Okręgowego w Poznaniu, sygn. XII C 2074/12)

W dniu 21 marca 2017 r., po rozpoznaniu postanowieniem skargi na orzeczenie referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym Poznań-Stare Miasto w Poznaniu, V Wydział Ksiąg Wieczystych, oddalające wniosek pozwanych J. i K. K. (1) o wykreślenie w księdze wieczystej numer (...) zakazu zbywania przez B. G. udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu, Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w P. wykreślił powyższy zakaz.

dowód: postanowienie referendarza sądowego (zawarte na k. 87-88 akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...)), zawiadomienie o wpisie (zawarte na k. 92-92v akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...))

Postanowieniem referendarza sądowego Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu, Wydział V Ksiąg Wieczystych, wniosek powoda z dnia 10 stycznia 2017 r. o wpis w księdze wieczystej numer (...) wzmianki o wszczęciu egzekucji przeciwko dłużniczce B. G. w sprawie Km 3346/16 został oddalony, z uwagi na to, że dłużniczka zbyła spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu na rzecz J. i K. K. (1).

dowód: postanowienie referendarza sądowego (zawarte na k. 102-103 akt i dokumentów księgi wieczystej nr (...))

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie przedłożonych przez strony dokumentów urzędowych i prywatnych, dokumentów znajdujących się w aktach księgi wieczystej numer (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu Wydział V Ksiąg Wieczystych, dokumentów znajdujących się w aktach sprawy toczącej się przed Sądem Okręgowym w Poznaniu pod sygn. XII C 2074/12 oraz akt komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Poznań-Stare Miasto w Poznaniu J. K. (3) oznaczonych sygnaturą Km 3346/16, a także zeznań powoda i pozwanych J. i K. K. (1). Sąd odstąpił od przeprowadzenia dowodu z zeznań pozwanej B. G. z uwagi na niestawiennictwo pozwanej na rozprawie. Wszystkie dokumenty prywatne korzystały z domniemania zawartego w art. 245 k.p.c., stanowiąc dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenia zawarte w dokumencie, natomiast wiarygodność dokumentów

urzędowych Sąd ocenił na podstawie domniemania z art. 244 k.p.c., w świetle którego dokumenty te stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone. Mając na względzie fakt, że w toku postępowania strony nie kwestionowały autentyczności i prawdziwości środków dowodowych przedłożonych przez stronę przeciwną, domagając się przedłożenia ich oryginałów w trybie art. 129 § 1 k.p.c., a Sąd nie znalazł podstaw, aby to czynić z urzędu, należało przyjąć, że dokumenty te pozostają zgodne z treścią ich oryginałów i wobec tego, uznając je za wartościowy materiał dowodowy, Sąd poczynił w oparciu o ich osnowę ustalenia dotyczące stanu faktycznego w niniejszej sprawie.

Za wiarygodne w przeważającej części Sąd uznał zeznania pozwanej J. K. (1) i pozwanego K. K. (1). Sąd nie dał wiary tej części zeznań pozwanych, w której podali oni, że nie wiedzieli o zakazie zbywania lokalu przez pozwaną B. G.. Informacja o tym zakazie znalazła się w treści aktu notarialnego, którym pozwani nabyli od B. G. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu. Skoro przed podpisaniem aktu notarialnego, został on przez notariusza odczytany (jak zeznała pozwana), to z pewnością pozwani musieli słyszeć, że księga wieczysta prowadzona dla przedmiotowego prawa zawiera w dziale III wpis o zakazie zbywania. Ponadto z dokumentów księgi wieczystej wynika, że pozwani składali wnioski o wykreślenie tego wpisu. Mieli zatem wiedzę, że wpis taki istnieje. Niewiarygodne były także twierdzenia pozwanych, że nie mieli wiedzy o sporze istniejącym pomiędzy pozwaną B. G. a powodem. Do aktu notarialnego załączone bowiem zostały odpisy wyroków sądów obu instancji orzekających w sprawie toczącej się pomiędzy pozwaną a powodem o zachówek. Okoliczności te jednak nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, ponieważ wiedza o nich mogłaby być przez Sąd rozważana w kontekście uznania dokonanej czynności prawnej za względnie bezskuteczną, co nie zostało objęte żądaniem pozwu.

W pozostałym zakresie zeznania pozwanych J. i K. K. (1), jako wiarygodne, Sąd uczynił podstawą ustaleń faktycznych, ponieważ znalazły one pokrycie w pozostałym materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Za wiarygodne Sąd uznał także zeznania powoda. Powód przedstawił swoje trudności z wyegzekwowaniem zasądzonej prawomocnie kwoty z tytułu zachowku. Wskazał przyczyny, dla których wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Jego zeznania były logiczne, spójne, korespondowały z pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Wobec cofnięcia przez pełnomocnika pozwanych J. i K. K. (1) wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z dziedziny wyceny nieruchomości, Sąd nie przeprowadził tego dowodu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Jako materialnoprawną podstawę dochodzonego roszczenia powód wskazał art. 58 § 2 k.c., który stanowi, że nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. W toku całego postępowania konsekwentnie stanowisko to było popierane przez działającego w imieniu powoda profesjonalnego pełnomocnika.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności umowy, jako postaci powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c., może wystąpić każdy, kto ma w tym interes prawny. O ile strony czynności prawnej z reguły mają interes prawny w żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, o tyle interes prawny osoby trzeciej występującej z takim żądaniem, wymaga wnikliwego rozważenia.

W orzecznictwie pojęcie interesu prawnego rozumiane jest szeroko. Wskazuje się, że należy go pojmować, jako obiektywnie występującą potrzebę ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone czy których istnienie lub treść są niepewne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 r., sygn. akt III CSK 254/12). Podkreśla się także, że jeżeli powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa jest jedynym możliwym środkiem ochrony przysługującym powodowi, to powód ma interes prawny w żądaniu ustalenia. O występowaniu interesu prawnego w żądaniu ustalenia świadczy możliwość stanowczego zakończenia w tym postępowaniu sporu między stronami, natomiast przeciwko jego istnieniu – możliwość uzyskania przez powoda pełniejszej ochrony w drodze innego powództwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 r., III CSK 254/12).

Istnienie po stronie powoda K. S. (1) interesu w wytoczeniu niniejszego powództwa tylko na pozór wydaje się oczywiste. Powód wskazywał, że na jego wniosek toczy się postępowanie egzekucyjne przeciwko pozwanej B. G.. Podawał, że dotychczas komornikowi udało się wyegzekwować niewielkie kwoty, ponieważ pozwana nie dysponuje majątkiem, który byłby wystarczający dla pokrycia jej wymagalnych zobowiązań. Sprzedaż jedyne wartościowego składnika, który w tym majątku się znajdował, z jednoczesnym rozdysponowaniem kwoty uzyskanej ze sprzedaży na nieznany cel, postawiło powoda niewątpliwie w bardzo trudnej sytuacji, znacząco ograniczając jego szanse na uzyskanie zaspokojenia roszczeń stwierdzonych tytułem wykonawczym. Podkreślenia wymaga jednak, że wykazany przez powoda interes jest interesem o charakterze ekonomicznym. Natomiast zasadność powództwa o ustalenie warunkowana jest istnieniem interesu prawnego, czyli odnoszącego się do prawnej sfery powoda. Interesy innego rodzaju niż prawne nie mogą zatem stanowić podstawy powództwa o ustalenie, w szczególności podstawy takiej nie może stanowić interes o charakterze ekonomicznym (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 listopada 2012 roku, I A Ca 514/12). Powód nie wykazał, aby miał jakikolwiek prawny interes w żądaniu ustalenia nieważności umowy sprzedaży zawartej pomiędzy pozwanymi. Umowa ta w żadnej mierze nie wpływała na sytuację prawną powoda. Bez względu zatem na to, czy była to umowa ważna czy też nie, jej zawarcie nie doprowadziło do powstania sytuacji, która uzasadniałaby udzielenie powodowi ochrony prawnej na podstawie art. 189 k.p.c.

Nawet przy przyjęciu bardzo szerokiej interpretacji pojęcia interesu prawnego, braku tego interesu w wytoczeniu niniejszego powództwa po stronie powoda, należy upatrywać także w tym, że w sytuacji faktycznej, w jakiej się znalazł, przepisy kodeksu cywilnego przewidują ochronę jego praw na innej drodze niż powództwo o ustalenie, a mianowicie na drodze tzw. skargi pauliańskiej.

Brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy sprzedaży zawartej pomiędzy pozwanymi, stanowił wystarczającą przesłankę do oddalenia powództwa. Sąd rozważył jednak, czy w ustalonych okolicznościach faktycznych, żądanie powoda nie zasługiwałoby na uwzględnienie na innej podstawie prawnej. Sąd nie jest bowiem związany wskazaną w pozwie podstawą prawną żądania.

Art. 187 § 1 k.p.c. wskazując obligatoryjne elementy każdego pozwu, zobowiązuje powoda do dokładnego określenia żądania oraz przytoczenia uzasadniających je okoliczności faktycznych. Nie przewiduje on natomiast konieczności podawania podstawy prawnej dochodzonego roszczenia, ponieważ prawidłowa kwalifikacja prawna stanu faktycznego jest zadaniem orzekającego sądu. Nawet podanie błędnej podstawy prawnej nie może wywoływać dla powoda negatywnych skutków. W orzecnictwie podkreśla się, że wskazanie w pozwie przez profesjonalnego pełnomocnika powoda podstawy prawnej żądania, mimo braku takiego obowiązku, może spowodować ukierunkowanie postępowania, przez pośrednie określenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1999 r., I CKN 252/98). Ukierunkowanie to nie może jednak oznaczać formalnego związania sądu podaną podstawą prawną zwłaszcza, gdy okoliczności faktyczne mogą stanowić oparcie dla innej, adekwatnej podstawy prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2002 r., III CKN 182/01).

Sąd jest jednak związany samą treścią żądania, co zgodnie z art. 321 k.p.c. oznacza, że nie może orzec co do przedmiotu, który żądaniem nie był objęty, ani też nie może orzec ponad żądanie. Przyjęcie innej podstawy prawnej niż wskazał powód, nie jest wyjściem ponad granice żądania, o ile sąd pozostaje w granicach przytoczonej podstawy faktycznej. Orzeczenie jednak o czym innym, niż żądał powód pozostaje w wyraźnej sprzeczności z treścią art. 321 k.p.c.

Przepisy kodeksu cywilnego w razie sprzeczności czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego, polegającej na krzywdzącym zachowaniu dłużnika wobec wierzyciela, przewidują zastosowanie szczególnego środka ochrony wierzyciela. Tym szczególnym środkiem jest wspomniana już wyżej skarga pauliańska, o której mowa w art. 527 k.c. Przepis ten stanowi w § 1, że gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Konstrukcja skargi pauliańskiej nie opiera się więc na stwierdzeniu nieważności czynności prawnej, ale jej względnej bezskuteczności. Oznacza to, że czynność taka choć

ważna, nie wywołuje skutków względem wierzyciela, który wystąpił ze skutecznym powództwem opartym na art. 527 k.c.

Zasadność skargi pauliańskiej uzależniona jest w szczególności od wykazania przez powoda, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia go jako wierzyciela, a osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową z czynności prawnej zdziałanej z dłużnikiem, o tym wiedziała lub przy dołożeniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. W niniejszej sprawie powód nie podjął nawet próby wykazania tych okoliczności. Jak wskazano powyżej, powód konsekwentnie w toku całego postępowania stał na stanowisku, że umowa sprzedaży zawarta pomiędzy pozwanymi jest nieważna, upatrując tej nieważności w jej sprzeczności z zasadami współzycia społecznego. Jeszcze raz podkreślić należy, że w sytuacji, gdy właściwe przepisy ustawy przewidują inny niż nieważność skutek czynności prawnej sprzecznej z ustawą lub zmierzającej do obejścia prawa, to wyłączone jest stwierdzenie jej nieważności (art. 58 § 1 k.c.). Co prawda prawidłowość ta w odniesieniu do czynności prawnej sprzecznej z zasadami współzycia społecznego, nie wynika wprost z brzmienia przepisów, w szczególności nie formułuje jej art. 58 § 2 k.c., przewidujący nieważność czynności prawnej sprzecznej z zasadami współzycia społecznego, to jednak w doktrynie jej zastosowanie i w tym przypadku uważane jest za oczywiste (tak P. Machnikowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, 2016, s. 139; R. Trzaskowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, red. J. Gudowski, 2014, s. 528; M. Safjan [w:] Kodeks cywilny, red. K. Pietrzykowski, 2015, s. 279).

W sytuacji więc sprzeczności czynności prawnej z zasadami współzycia społecznego polegającymi na uczciwości w obrocie gospodarczym, wywiązywaniu się ze zobowiązań, nie krzywdzeniu wierzycieli, przepisy kodeksu cywilnego przewidują inny niż nieważność skutek. O takim innym skutku, a mianowicie o względnej bezskuteczności, stanowi właśnie art. 527 k.c. Wobec powyższego Sąd nawet stwierdzając, że doszło do pokrzywdzenia powoda na skutek zawarcia umowy sprzedaży przez pozwaną, nie mógłby stwierdzić nieważności umowy na podstawie art. 58 § 2 k.c.

Nieważność czynności prawnej jest niewątpliwie czym innym niż jej względna bezskuteczność. W niniejszej sprawie nie było więc możliwe potraktowanie żądania powoda o stwierdzenie nieważności czynności prawnej, jako żądania uznania tej czynności za bezskuteczną względem niego.

Analizując materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, Sąd dostrzegł, że pozwani J. i K. K. (1) wiedzieli o wpisanym w dziale III księgi wieczystej zakazie zbywania przez pozwaną B. G. udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu. Informacja o tym znalazła się bowiem w treści aktu notarialnego. Pozwani wiedzieli także, że pozwana posiada zobowiązania z tytułu zachowku, ponieważ odpisy wyroków orzekających w tej sprawie Sądów, zostały dołączone do aktu notarialnego. Okoliczności te jednak nie pozwalają na automatyczne przyjęcie, że pozwani wiedzieli, że B. G. sprzedając im spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, ani aby mogli się o tym dowiedzieć przy zachowaniu należytej staranności. Pozwani nie znali sytuacji materialnej B. G., nie wiedzieli, w jaki sposób zostaną rozdysponowane przez nią środki uzyskane ze sprzedaży. Z kolei sam fakt, że zabezpieczenie udzielone powodowi na czas toczącego się postępowania o zachówek upadło kilka dni przed zawarciem umowy sprzedaży, nie przesądza automatycznie o tym, że pozwana B. G. miała pełną swobodę w rozporządzaniu przysługującym jej prawem i nie działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Sąd nie rozstrzygał jednak tych wątpliwości w niniejszym postępowaniu z uwagi na związanie zakresem żądania sformułowanego w pozwie.

Jedynie na marginesie należy wskazać, że co prawda art. 756⁴ § 2 k.p.c. przewiduje sankcję nieważności czynności prawnej dokonanej wbrew zakazowi zbywania lub obciążania nieruchomości, która ma urzędzoną księgę wieczystą, albo spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, jeżeli dokonano wpisu w księdze wieczystej ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania tych praw, jednak w niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że zabezpieczenie będące podstawą wpisu zakazu zbywania do księgi wieczystej, upadło. Zgodnie bowiem z treścią art. 757 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 01 czerwca 2017 r., zabezpieczenie upada w terminie miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia uwzględniającego roszczenie, które podlegało zabezpieczeniu, chyba że sąd postanowi inaczej. Upadek zabezpieczenia z dniem 26 listopada 2016 r. potwierdził Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z dnia 15 maja

2017 r. Postanowienie to ma charakter jedynie deklaratoryjny, potwierdzający stan, który zaistniał wcześniej z mocy samego prawa.

Mając powyższe na uwadze, Sąd oddalił powództwo, o czym orzekł w punkcie 1 wyroku.

Orzeczenie o kosztach, zawarte w punkcie 2 wyroku, znajduje uzasadnienie w treści art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Sąd obciążył więc kosztami powoda, jako stronę przegrywającą, pozostawiając szczegółowe wyliczenie tych kosztów, na podstawie art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c., referendarzowi sądowemu.

/-/ K. Szmytke